

EMINESCU AND THE NATIONAL IDEAL

Teodora Elena Weinberger
PhD teacher, Satu Mare

Abstract: The national ideal, the union of Romania's all territories was Eminescu's dream, too, like of every true Romanian. Therefore, a double vision of history (through critical and mythical thinking) vibrates in his work, with dramatic or satirical narratives reflecting history as a manifestation of will and the decadent present, but these narratives are always interweaved with the mythical ones, rendering by deep symbols the image of ancient Dacia's perfection and harmony (the ideal of Romanian history), integrated also in the personalities of our legitimate rulers.

In this study, we intend to reveal the illustration of the national conception in Eminescu's whole work, including poetry, prose, drama and journalistic prose, finally understanding the real meaning of the phrase: „Eminescu – the Absolute Romanian”.

Keywords: Eminescu – the Absolute Romanian, national ideal, double vision of history, critical thinking, mythical thinking

Acum, în ceasul centenarului Marii Uniri, suntem datori să ne amintim, printre filele de istorie zbuciumată și eroică a neamului românesc, și de importanța ideii naționale în opera celui mai mare poet pe care l-a dat acest pământ, Mihai Eminescu. Chiar dacă după evenimentele transformatoare de la 1989 multe voci critice s-au ridicat întru contestarea statutului său de poet național, etern valabil, chiar și a patriotismului său, pentru combaterea acestui curent contestatar considerăm elocvente cuvintele lui Tudor Vianu: „Însemnătatea națională a operei lui Eminescu rezultă din faptul de a fi dat sinteze principalelor direcții de cultură ale veacului său, de a fi întrunit în sine pe omul poporului său cu aspirațiile cele mai înalte ale culturii universale, de a fi dezvoltat limba literară [...] de a fi deschis zărilor cele mai largi ale lumii pentru întregul lui popor. A întrunit toate aceste însușiri cu manifestarea unui caracter pur și înalt, stabilind un exemplu uman. [...] componentele caracterului său sunt patriotismul arzător, desăvârșita dezinteresare personală, iubirea adevărului, a studiului și a cercetării”¹. Într-adevăr efervescența națională, proprie romantismului național – specific literaturii române până la apariția geniului eminescian – este parte integrantă a mesajului operei lui Eminescu, care sintetizează în întregul ei romantismul european. Aceasta cu atât mai mult cu cât condițiile social-istorice particulare ale apariției romantismului românesc prelungesc neîmplinita năzuință de unitate națională.

Născut în Moldova cea atât de greu încercată în decursul istoriei, lovită de tratate nedrepte și abuzive, Eminescu va fi urmărit de durerea sfâșierii teritoriale, despre care va scrie în articolele sale politice din „Curierul de Iași” (<La anul 1774...>, 30 septembrie 1877): „la 1777 această răpire fără de samăn s-a încheiat prin vărsarea sângelui lui Grigorie Ghica V.Vod. Fără de lege nepomenită, uneltire mișelească, [...], vânzarea Bucovinei va fi o vecinică pată pentru împărăția vecină, de-a pururea o durere pentru noi. Dar nu vom lăsa să se închidă această rană. Cu a noastre mâni o vom deschide de-a pururea, cu a noastre mâni vom zugrăvi

¹ Tudor Vianu, *Însemnătatea națională a operei lui Mihail Eminescu* (comunicare la Academia R.P.R., 11 iunie 1969) în *Tudor Vianu despre Eminescu*, antologie și prefață de Vasile Lungu, Editura Minerva, București, 2009.

icoana Moldovei de pe acea vreme”. Această durere, dublată de o speranță eternă a reîntregirii, generează în opera sa multiple reflectări, atât cu instrumentele gândirii critice (ironia și satira îndreptate asupra prezentului decăzut, a istoriei dominate de Voința schopenhaueriană), cât și a celei mitice, cu aspirația de refacere a Daciei, univers perfect original, a cărui imagine este resuscitată ori de câte ori este în pericol esența ființei naționale. Eminescu reliefează în întreaga sa operă aspirațiile, dar și neîmplinirile generației pașoptiste, chiar și după Mica Unire din 1859.

În deplină concordanță cu tentația romantică a originilor, deja prezentă la reprezentanții romantismului românesc prin ilustrarea originii poporului prin mitul dacic, Eminescu integrează Dacia mitică în amplul său poem al civilizațiilor lumii, *Memento mori* (1872), creând o adevărată locuință a Spiritului, o „vârstă a gândirii mitice”² după „modelul cosmologic platonician” (în termenii Ioanei Em. Petrescu, *Eminescu: modele cosmologice și viziune poetică*) cu toate elementele sale: concentricitate a lumilor, centrul și axa universului dacic constituite de muntele „jumătate-n lume – jumătate-n infinit” care este palat al zeilor Daciei, muzica sferelor, dansul-plutire a luntrei zânei Dochia, muzica intonată de întreaga natură fiind dominată de „cornul de aur” al zeilor, simbol al armoniei divine originare, dar și al valorilor spirituale ancestrale: „Câteodată-un corn de aur ei răsună-n depărtare, / Trezind sufletul pădurii, codrilor adânci cântare”.

Dacă în *Memento mori* Eminescu descrie destrămarea din exterior a armoniei dacice, prin intervenția elementului perturbator al rațiunii romane, în 1881 va relua problematica ancestrală dacică în poemul dramatic *Gemenii*, unde cauzele destrămării din interior a universului perfect platonician prin malefica voință de putere le găsește pribeagul rege get Sarmis în pierderea sincronizării cu Spiritul, pierderea credinței: „La ce-aș mai cere-o țară, în care nu-i credință, / Unde un frate pe-altul s-ucidă-i cu puțință!”.

În neterminata dramă istorică *Bogdan-Dragoș* (partea *Cornul lui Decebal*), există voci critice, cum este aceea a sfetnicului credincios Roman Bodei, care trage un semnal de alarmă despre răsturnarea valorilor: „Că lumea asta este făcută pentru răi? / [...] / Pe când pe-adevărații viteji îi mănă corbii”. Dar, în acest moment de mare cumpănă, când instaurarea domniei Voinței amenință grav valorile strămoșești, sunetul „cornului lui Decebal” reapare, evocat de bătrânul voievod Dragul, care îl suprapune celui al cornului de vânătoare al fiului salvat din complotul regicidului și acest „sunet <<dulce>> al muzicii sferelor reprezintă garanția salvării armoniei <<modelului platonician>>”³.

Din trecutul încercat de distrugătoare voință de putere, Eminescu ajunge spre prezentul dezamăgitor, în poezia *Junii corupți* (1869) criticând generația incapabilă de idealuri eroice, incapabilă de a lupta pentru atingerea idealului național – definită prin epitetele devalorizante: „suflete-amăgite”, „spirite-amețite”, „oameni morți de vii”, încercând zadarnic prin actul satiric să optimizeze relația dintre real și ideal: „Sculați-vă! – căci anii trecutului se-nșiră, / În șiruri triumfale stindardul îl resfiră”. Sonetul *Ai noștri tineri* (1876) reia aceeași temă, a generației decăzute, impasibile, de data aceasta pe un ton ironic clarificând motivele: snobismul, ignorarea tradițiilor, a identității naționale „Ș-aceste mărfuri fade, ușurele, / Ce au uitat pân’ și a noastră limbă, / Pretind a fi pe cerul țării: stele”. Vehemența pamfletară din a doua parte a poeziei *Scrisoarea III* (1881) vizează, în contrast absolut cu trecutul vitejesc al Basarabilor și Mușatinilor, păstrător al valorilor, eradicarea acestei plăgi spirituale: „Prea v-ați arătat arama,

² Ioana Em. Petrescu, *Sentimentul patriei în Eminescu: modele cosmologice și viziune poetică*, Editura Paralela 45, Pitești, 2005, p. 145.

³ Teodora Elena Weinberger, *Între real și ideal la Eminescu și Shakespeare*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2018, p. 292.

sfâșiind această țară, / Prea făcurăți neamul nostru de rușine și ocară, / Prea v-ați bătut joc de limbă, de străbuni și obicei, / Ca să nu s-arate-odată ce sunteți – niște mișei!"

Aceste idei pot fi întâlnite și în articolele eminesciene din acea perioadă, cum este <Testamentul lui Ioan Otetelișeanu> din „Curierul de Iași”, 16 iunie 1876, în care gazetarul, plin de îngrijorare, avertizează asupra pericolului „formelor fără fond” importate: „Cuvinte nouă fără cuprins, oameni noi fără trecut și fără valoare, o limbă păsărească în locul vrednicei limbe a strămoșilor, instituții nepotrivite cu trebuințele modeste ale țaranului dunărean [...] nu-i minune dacă, în mijlocul unei dezvoltări care, cu suflarea sa nelegiuită, au rupt fir cu fir toate tradițiile istorice, au risipit piatră cu piatră vechea comoară a averii sufletești și materiale a poporului românesc”. Tot în „Curierul de Iași”, articolul <Revista statistică> din 15, 22 august 1876 face sumbre previziuni despre viitor, punând în legătură directă zădărnicia idealului național cu pervertirea tinerelor generații, în pericol de a pierde definitiv valorile, principiile străbune: „Generații viitoare care, după umbrele ce le aruncă, va fi și mai seacă și mai înfumurată decât cea de astăzi ne arată de pe acum cauza României ca o cauză pierdută [...] atuncea ne vom trezi că nu mai există popor românesc [...] Fiecare cap <<qui a fait ses études en France>> dormind pe biliardurile din cafenele ne costă sute de țărani morți prin mizerie, prin supra-exploatarea puterilor lor fizice [...] au corupt definitiv bunul simț atât de caracteristic al românului, făcând, din oameni cumiști și așezați, oameni cari nu mai pot înțelege nimic din câte-i încunjură, nici legi, nici limbă, nici obiceiuri”. Cu toate că, în decursul anilor și parcă mai vehement în ultima vreme, publicistica eminesciană socială și politică a fost denigrată, ideile sale acuzate de xenofobism, conservatorism, inactualitate, putem afirma că gândirea sa rezistă asaltului vremii și al criticilor deoarece „oricâte învinuiri s-ar aduce gândirii sale sociale, un rol trebuie recunoscut publicistului necruțător polemic [...] și anume că utopia lui este construită pe fantasma unei Români profunde și eterne”⁴.

Drama separării Basarabiei și Transilvaniei și năzuința de recuperare, de dezrobire a teritoriilor înstrăinate, pentru realizarea unirii depline, au constituit preocupări eminesciene continue, contrar comentariilor lui Lucian Boia, istoricul pasionat de fenomenul eminescian care, analizând parțial și superficial unele afirmații din articolele sale politice, își formează o falsă certitudine: „Mulți își închipuie astăzi că și Eminescu ar fi militat pentru unirea Transilvaniei cu România. Nu a fost însă așa.[...] Eminescu însuși s-a exprimat cu toată claritatea în această privință”⁵. Fragmentul din „Curierul de Iași”, noiembrie 1876, care este sursa acestui comentariu, sună astfel: „Idealul românilor din toate părțile Daciei lui Traian este susținerea unității reale a limbii strămoșești și a bisericii naționale. Este o Dacie ideală aceasta, dar ea se realizează pe zi ce merge, și cine știe dacă nu-i de preferat celei politice”, exprimând deplina luciditate a unui spirit, decepționat de veșnica înfrângere a aspirațiilor naționale asemenea predecesorilor săi pașoptiști, care înțelege că trebuie așteptat momentul oportun și consideră unirea ideală, Dacia ideală a ființei naționale conservate în toate teritoriile, drept o etapă esențială. Motivele care făceau imposibilă realizarea imediată a idealului de unire le expuse Eminescu în paginile acelui ziar și se refereau la incapacitatea generației sale de a-și asuma astfel de responsabilități. Toate aceste considerații le putem regăsi mai târziu, în anul 1883, în articolul <Dacia viitoare, iată titlul...> din „Fântâna Blanduziei”: „cei mai mulți dintre noi se cred nevrednici, în adâncul sufletului său nevrednici de a ridica vălul de pe acest ideal, cunoscând că numai o altă generație, curățită prin abnegațiune și durere, poate îndrăzni să gândească la ea”.

⁴ Mihai Cimpoi, *Mihai Eminescu. Dicționar enciclopedic*, Editura Gunivas, Chișinău, 2013, p. 46.

⁵ Lucian Boia, *Mihai Eminescu, românul absolut: facerea și desfăcerea unui mit*, Editura Humanitas, București, 2015, p. 56.

Eminescu a luptat în felul său pentru idealul național, dar nu a încetat s-o facă, prin geniul său poetic sau forța verbului său din publicistică. În poezii cu puternic accent patriotic, cu influențe imagistice pașoptiste, cum este *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie* (1867), afirmă intensitatea iubirii pentru țara pe care și-o dorește învingătoare: „*Visul tău de glorie falnic triumfând, / Spună lumii large steaguri tricolore, / Spună ce-i poporul mare, românesc, / Când s-aprinde sacru candida-i vâlvoare, / Dulce Românie, asta ți-o doresc.*”, sau în structuri folclorice denunță nedreptățile la care este supus întreg poporul român, schițând chiar conturul Daciei pierdute, înstrăinate: „*De la Nistru pân-la Tisa / Tot românul plânsu-mi-s-a / Că nu mai poate străbate / De-atâta străinătate.*” (*Doina*, 1883).

Despre pierderea Basarabiei după războiul de independență din 1877 și cauzele care au dus la această sfârșiere teritorială, Eminescu a scris în articolele sale din „*Timpul*”, criticând actele politice greșite la 6 octombrie 1878 în <Pe arborul tăcerii crește fructul ei, pacea>: „*Deci Basarabia s-a dus de unde nu se va mai întoarce, în sânul negrei străinătăți. În zadar moldovanul va mai privi în zile senine din vârful Ceahlăului în zarea depărtată Ismailul, Cahulul, Bolgradul și țărmii Mării Negre, în zadar va vedea departe, ca margine a orizontului său, Cetatea Albă și Chilia, [...] ceea ce va vedea va fi pământ înstrăinat. [...] astăzi va găsi sute de oameni, aleși în Sfatul Țării, cari au căutat zile întregi formula ca să scape de acel pământ, căutând a masca cu fraze patriotice lipsa lor de statornicie și de bărbăție, lipsa lor de adevărat și energic patriotism.*”

Nici problema ardelenilor nu i-a fost indiferentă neobositului gazetar, ironia amară din <Foile române din Ardeal> („*Timpul*”, 13 februarie 1881) îndreptându-se tot spre clasa politică ezitantă a vremii: „*Noi, din parte-ne, am cam evitat de a vorbi de românii de peste Carpați din două cauze. Statul nostru nu e îndestul de puternic pentru ca oamenii politici să poată vorbi de starea românilor de peste Carpați fără a da motive de bănuială, neîntemeiată, nu mai e nici vorbă, dar bănuială. De-aci rezultă însă un al doilea pericol al unei asemenea discuții: în loc de-a face bine consângenilor noștri, le-am face rău am înăspri și mai mult tratamentul nedrept căruia sunt supuși.*” Romanul *Geniu pustiu*, scris între 1868-1870, oscilând între înflăcărare patriotică și scepticism, conținea și o pagină însângerată din înfrângerea revoluției pașoptiste transilvănene – „*anul durerei 48*”, cu imagini redade deopotrivă naturalist: „*Moartea devenise starea cea normală viața – starea cea anormală a omului. Ei prădau satele cele românești în modul cel mai barbar, omorau fără mizericordie femeile și copiii, păreau a se-ntrece care pe care în cruzime și-n grozăvie*”, „*oameni roșii de beție, cu ochii străluciți și murdari, cari, tăvălindu-se pe pământ, o priveau c-o ardoare sălbatecă și neumană*” și romantic, gândirea mitică transferând naturii (o reeditată natură dacică trezită de astă dată la sunetul buciului) spiritul revoluționar: „*Ungurii cugetau încă o dată, [...] cum că prin uniune și furci vor stinge pe români de pe fața pământului, credeau cum că vor pute unguni piatra rece și izvorul vergin, că vor pute unguni codrul cel bătrân și maiestos...*”, „*Buciumele sunau din vărfuri astfel încât ți se părea că sufletele de aramă a munților se trezise...*”, „*În creierii împietriți ai munților și-n aerul lor cel rece, flutura tricolorul, trăia libertatea Transilvaniei.*”

Mult mai vehement în 20 martie 1882, în articolul <Odată apucând...> din „*Timpul*”, Eminescu va relua verva pamfletară din *Scrisoarea III*, atacând reformele nepotrivite ale lui C.A.Rosetti, pentru a apăra încă o dată ființa națională: „*Și toate le îngăduim noi, o țară de oameni, îngăduim ca un venetic să se atingă de tot ce constituie trecutul nostru – de tot ce e merit a mănține caracterul și unitatea poporului nostru*”. De asemenea, în manuscrise regăsim aceeași critică la adresa politicilor externe greșite, riscante, care puneau în pericol nu doar idealul unirii depline, ci și tot ce câștigaseră revoluționarii pașoptiști: „*Ce să vă spun? Iubesc acest*

popor bun, blând, omenos, pe spatele căruia diplomații croiesc carte și rezbele [...] Pe fruntea lui străinii scriu conspirațiuni și alianțe ruso-prusiene [...] În fața unificării patriei noastre sfâșiate, sângerânde, vă iertăm chiar crima paricidiului, dar să ne omorâți puțină încredere ce o aveau puterile în noi, garanția existenței noastre naționale, pentru a nu ajunge nicăiri – asta e crud.” (ms.2257)

În lupta sa pentru ideea națională, Eminescu opune realului dezamăgitor marile modele al istoriei, reînviind - spre educarea generațiilor prezente și viitoare - pe toți acei conducători legitimi ce poartă adânc în suflet valorile neamului, comunicând cu Spiritul universului armonic originar. Decebal din *Memento mori*, împrumutând măreția naturii Daciei mitice, se opune asaltului roman și chiar învins, nu cedează ființa, esența națională – prin gestul simbolic al aruncării coroanei în adâncul aceleiași naturi reintegratoare. Mircea din prima parte a *Scrisorii III* reunește trăsăturile umane din confruntarea, plină de demnitate și modestie, pe care o are cu Baiazid: „*N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid / Care nu se-nfiorează de-a ta faimă, Baiazid!*”, cu cele mitice, hiperbolizate, din timpul bătăliei cu turcii cotropitori: „*Mircea însuși mână-n luptă vijelia-ngrozitoare, / Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare*”, victoria „armiei române” reinstaurând armonia din universul platonician, guvernat de lumina Spiritului și intonând o sublimă muzică a păcii: „*Pîn’ ce izvorăsc din veacuri stele una câte una / Și din neguri, dintre codri, tremurând s-arată luna: / Doamna mărilor ș-a nopții varsă liniște și somn*”. Un alt model istoric, Vlad Țepeș, nepotul lui Mircea, este invocat de către eul satiric eminescian în finalul acuzator din *Scrisoarea III* pentru a pedepsi pe cei care nu știu păstra comoara spirituală strămoșească.

Între acești conducători patrioți se disting două modele reprezentând cele două regiuni vitregite, Moldova și Ardealul. Voievodul moldovean cu cea mai lungă și echilibrată domnie, Ștefan cel Mare, a fost ales de Eminescu dintre toate personalitățile istoriei românești pentru a întruchipa și perpetua stabilitatea, idealul național. Conturarea baladescă a tânărului Ștefan și a misiunii sale sfinte din *Mușatin și codrul* se fundamentează pe legătura simbiotică a voievodului cu natura, natură ce recompune universul dacic, în codrul transfigurat de muzica „cornului lui Decebal” încât „devine astfel protector al țării asupra căreia veghează, înlănțuind și transmițând tradițiile”⁶. Ștefan re apare ca model absolut, irepetabil, al domnitorului preocupat de destinele țării, conștientizat și de demonicul său nepot, Șefăniță, în drama istorică neterminată *Ștefan cel Tânăr*: „*Sînt mic, înt [un] mișel... / Ștefan din ceri aruncă o umbră pe pământ / Și acea umbră pală, stafia lui, eu sînt!*”. Tot pentru a reliefa antimodelele care pun preț doar pe satisfacerea propriilor pasiuni și nu pe bunăstarea țării și a poporului, în poemul parodic *Umbra lui Istrate Dabija-voevod* Ștefanesteantitetic evocatchiarde către viciosul voievod Dabija: „*Când de lungii sabii / mă rezimam să nu mă clatin, / Cântau cu toți pe Basarabii, / Pe Domnii neamului Mușatin, / Pân’ ce-ncheiau în gura mare / Cu Ștefan, Ștefan domnul sfânt / ce nici în ceriuri samăn n-are, / Cum n-are samăn pe pământ!*”. Voievodul legitim, sacralizat, cu rolul de a însufleți lupta pentru unitate națională a generațiilor viitoare, este prezent în poemele *Povestea* și *Doina*. În poemul dramatic *Povestea* (despre care se spune că în fapt este o poezie ocazională, scrisă în momentul logodnei domnitorului Carol I cu principesa Elisabeta), spiritul lui Ștefan este chemat de către eroul arhetipal Poetul pentru a alimenta năzuințele de împlinire deplină a unității naționale printr-un testament transmis peste secole: „*Tu fii ideea sîntă a Daciei unite / [...] / Și mă închin la tine, o, stea în care crez*”. La fel poezia folclorică *Doina* conține, pe lângă săgețile și anatemele satirice, o invocatie solemnă a voievodului, considerat singurul „mântuitor” al

⁶ Zoe Dumitrescu Bușulenga, *Eminescienu. Ipostaze ale motivului folcloric la Eminescu în Valori și echivalențe umanistice*, Editura Eminescu, 1973, p. 238.

durerii întregului popor românesc „*De la Nistru pân la Tisa*”, singurul care poate folosi soteriologic armonia spirituală a „cornului” ancestral, trezind natura – „univers platonician” protector: „*Ștefane, Măria Ta, / Tu la Putna nu mai sta, / [...] / Tu te-nalță din mormânt / Să te-ai aud din corn sunând / Și Moldova adunând! / De-i suna din corn o dată / Ai s-aduni Moldova toată, / De-i suna de două ori / - Îți vin codrii-n ajutor, / de-i suna a treia oară / Toți dușmanii or să piară, / Din hotară în hotară - / Îndrăgi-i-ar ciorile / Și spânzurătorile!*”. Figura mitizată a lui Ștefan-apărătorul neamului, comunicând cu acesta dincolo de real, fusese nelipsită chiar din articolele politice eminesciene, încă de la începutul activității sale publicistice din „*Curierul de Iași*”; conform unei legende, înstrăinarea Bucovinei de Nord la sfârșitul secolului al XVIII-lea provocase un fenomen straniu, stingerea candelelor de pe mormânt și întunecarea portretului lui Ștefan de la Putna, iar această legendă Eminescu o prelungește spre durerile prezentului, prin amarele întrebări retorice din final: „*Aprinde-se-vor candelile pe mormânt? Lumina-se-va vechiul portret?*” (<La anul 1774>, 30 septembrie 1877).

Legat de Transilvania datorită maestrului său, profesorul Aron Pumnul, Eminescu traversase aceste ținuturi în 1866, în timpul peregrinărilor sale spre Blaj pentru a-și definitiva studiile liceale. Din aceste peregrinări rezultase ideea romanului revoluției transilvănene (*Geniu pustiu*), dar și situarea eroului bistrițean, poetul Andrei Mureșanu, printre cele mai importante modele ale istoriei, dedicându-i un amplu poem dramatic în trei variante. Mureșanu este evocat de Eminescu și în 1870 în *Epigonii* printre modelele poeziei trecutului, poezie plină de trăire și credință, așa cum reiese din portretul sugestiv (care reunește caracteristici din cele trei variante ale poemului *Mureșanu*) : „*Mureșan scutură lanțul cu-a lui voce ruginită, / Rumpe coarda de aramă cu o mână amorțită, / Cheamă piatra să învie ca și miticul poet, / Smulge munților durerea, brazilor destinul spune / Și bogat în sărăcia-i ca un astru el apune, / Preot deșteptării noastre, semnelor vremii profet*”. Mureșanu, Poetul-Profet, erou predominant spiritual decât al acțiunii, în prima variantă din 1869 a poemului omonim apare într-o simbolică și sublimă înfruntare cu nefastul, personificatul an 1848, pentru a reuși, după o reverie înspre vitejii strămoși romani, într-un avânt patriotic messianic, să creeze imnul revoluției, *Deșteaptă-te române*, menit să păstreze vie ființa națională, sentimentul apartenenței la un neam străvechi și dârz străbătând până astăzi: „*Și-un cântec trece dulce prin visele-mi de jar, / Cum vântul trece-n freamăt prin codrii de stejar... / [...] / Din coardele-n rugină o dată-ncă respiră / Un cântec de-o sublimă, senină disperare*”; este o armonie „dulce” – profundă ce poate fi asimilată celei străbune, mitice, a „cornului de aur”. După ce în a doua variantă, Mureșanu demonic răzvrătit contra divinității, pe fundalul veșnicei „fortuna labilis” a neamului românesc, reflectă durerea înfrângerii revoluției, în a treia variantă din 1876 el va deveni Călugărul evadând în vis înspre Absolutul poeziei, dacă eșuase în elanul revoluționar de a elibera poporul de sub imperiul Voinței oarbe: „*Rău și ură / Dacă nu sunt, nu este istorie. Sperjură, / Invidioasă, crudă, de sânge însetată / E omenirea-ntreagă*”. Această evadare înspre Spiritul pur al poeziei se realizează după o eternă lunecare a poetului-Călugăr prin ținuturile mitice dacice, astfel încât, așa cum afirma Ioana Em. Petrescu: „Cântecul regăsit prin somn, în tărâmul liber al gândirii neînființate, descoperă și dăruiește ființei armonia platoniciană a lumilor din începuturi”⁷. Tot astfel precum eroul său Mureșanu, Eminescu, la rândul său, evadase într-o unire ideală, o Dacie ideală a limbii unitare și a credinței, salvată de uitare prin gândirea mitică a poeziei. Acest Absolut al istoriei naționale, prin marile viziuni onirice și magice din mitul dacic, proiectate și asupra

⁷ Ioana Em. Petrescu, *Op. cit.*, p. 125.

conducătorilor legitimi, adaugă o componentă romantică universală temei istoriei din opera eminesciană.

E un fenomen pe deplin întemeiat, uneori procedeu poetic, acela de mitizare a personalităților istorice ce și-au împlinit misiunea, închinându-și viața neamului lor. Plasate în atenția prezentului, modelele istoriei nu pot decât să influențeze pozitiv, deoarece „A reda conștiinței înstrăinate sentimentul patriei printr-o întoarcere spre vârsta mitică sau spre vârsta eroică este sensul mântuitor pe care Eminescu îl atribuie istoriei”⁸. Avem nevoie de mituri, deoarece ele sunt credințe ce păstrează vii valorile societăților, avem nevoie de funcția sapiențială a poveștilor istoriei ideale.

O dată mai mult acum, după publicarea tuturor operelor cuprinse în manuscrise și a publicisticii, se conturează cu claritate adevărata personalitate eminesciană și fundamentul ce stă la baza transformării sale în „mit cultural”, transformare nicidecum „izvorâtă din complexele culturii românești”, „cultură mică, dornică de afirmare” așa cum tendențios apreciază Lucian Boia la începutul și la finalul cărții sale⁹. Atunci și „canonul” shakespearian s-a întemeiat și continuă să se sprijine pe complexele culturii engleze, sau pe complexele culturii universale? Eminescu poate fi considerat „românul absolut” (așa cum inspirat l-a numit Petre Țuțea), căci ne transmite peste timp încrederea într-o Românie spirituală a valorilor străbune prin schimbarea mentalității generațiilor, a armoniei depline în spațiul originar dacic, visul unei Români complete - al României Mari - pe care abia patrioții de la 1918 au reușit să-l înfăptuiască și pe care ar fi trebuit să-l păstrăm neatins.

BIBLIOGRAPHY

1. Eminescu, M., *Opere*, vol. I – XVIII, ediție critică întemeiată de Perpessicius, coordonator Dimitrie Vatamaniuc, Editura Academiei R. S. R., București, 1939 – 1985.

2. Eminescu, *Publicistica literară*, selecție, note și prefață de Cătălin Cioabă și Ioan Milică, Editura Humanitas, București, 2018.

*

3. Boia, Lucian, *Mihai Eminescu, românul absolut: facerea și desfacerea unui mit*, Editura Humanitas, București, 2015.

4. Cimpoi, Mihai, *Mihai Eminescu. Dicționar enciclopedic*, Editura Gunivas, Chișinău, 2013.

5. Dumitrescu Bușulenga, Zoe, *Valori și echivalențe umanistice*, Editura Eminescu, București, 1973.

6. Petrescu, Ioana Em., *Eminescu: modele cosmologice și viziune poetică*, ediție îngrijită și prefațată de Irina Petraș, Editura Paralela 45, Pitești, 2005.

7. Vianu, Tudor, *Tudor Vianu despre Eminescu*, antologie și prefață de Vasile Lungu, Editura Minerva, București, 2009.

8. Weinberger, Teodora Elena, *Între real și ideal la Eminescu și Shakespeare*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2018.

⁸ Ibidem, p. 152.

⁹ Lucian Boia, *Op. cit.*, p. 30, p. 215.